

Motion till riksdagen

1985/86: Jo233

Alf Svensson (c)

Livsmedelspolitiken

Bättre livsmedel, minskad giftanvändning i jordbruket

Ett ekologiskt riktigt jordbruk kräver att kemikaliseringen stoppas. Gifterna rubbar naturens egen balans och kan ha konsekvenser som vi inte kan överblicka. Dess inverkan på livsmedelskvaliteten skapar oro bland konsumenterna. Konstgödning bidrar bl. a. till massförsurning och övergödning av vattendrag. Mycket talar för att den påverkar livsmedelskvaliteten negativt.

Det nuvarande jordbruket är helt beroende av "konstgödsel" och kemiska bekämpningsmedel. En omläggning måste därför ta åtskilliga år i anspråk. Det är viktigt att den genomförs på ett sätt som inte skadar näringen och som kan mötas med förtroende av lantbrukarna. I denna motion presenteras ett förslag till väg ut ur kemikaliejordbruket.

Målsättning för kds livsmedelspolitik

1. Biologiskt fullvärdiga giftfria livsmedel.
2. Miljövänlig energi- och råvarusnål produktion.
3. Djurvänlig animalieproduktion i mindre enheter.
4. Ingen krympning av växtodlingen, långsiktig minskning av fläsk-, kött-, ägg- och mjölkproduktionen.
5. Hög sysselsättning, meningsfullt arbete, god arbetsmiljö.
6. All åkermark skall i princip utnyttjas för jordbruksproduktion.
7. Minskad sårbarhet i jordbruket och decentraliserad, resurssnål förädling.
8. Ökat boende på landsbygden, men nybyggnation på åker skall endast få utföras i nödfall och då på minimal yta.
9. Familjejordbruk med stärkt samband brukande-boende-ägande.
10. Ekonomi som stärker initiativkraft och framtidstro.

Långsiktig och målmedveten jordbrukspolitik

Ett väl fungerande jordbruk som täcker livsmedelsbehovet är en nationell tillgång som är grundläggande för välstånd och trygghet. Vi har skyldighet att förvalta den oersättliga resurs som den odlade jorden utgör så att dess avkastningsförmåga inte försämras. Brukningsmetoder som tär på begränsade råvaruresurser och som medför risker för hälsa och miljö måste

ersättas med biologisk-ekologisk odling. Man bör dock beakta att detta tar tid, eftersom praktiskt taget inga resurser satsats på att utveckla ett sådant jordbruk under de senaste tre årtiondena.

Mot. 1985/86
Jo233

Fostran till ansvarig förvaltning

För att komma till rätta med den rovdrift och förgiftning som hotar vår jord krävs en vilja hos oss människor att bli ansvariga förvaltare. Grunden för detta läggs genom fostran till respekt för det mycket komplicerade men fint avvägda biologiska-ekologiska system som vi lever i och fostran till omtanke om alla människor i både nuet och framtiden. Kristen etik med omsorg om medmänniskor och förvaltaransvar är den bästa grunden för denna fostran.

Från gruppegoism och kortsiktighet till samarbete och helhetssyn

Kds vill i samarbete med övriga partier och i samråd med företrädare för alla berörda införa lämpliga styrmedel för att de i motionen angivna jordbrukspolitiska målsättningarna skall uppnås.

Biologisk-ekologiskt inriktad forskning

Den samhällsstödda jordbruksforskningen bör uppmuntras till att utveckla råvarusnål biologisk-ekologisk odling. Den påbörjade kontakten och rådslaget med redan etablerade biologisk-ekologiska odlare på Sveriges lantbruksuniversitet för prioritering av forskningsuppgifter bör fortsätta. Den forskning som därvid bör prioriteras är utveckling av lämpligt alternativ till WC-systemet så att kretsloppet växt-föda-avfall-växtnäring-växt osv. slutes samt så att ingen inblandning med främmande ämnen såsom tungmetaller sker. Hushållssällskapens och lantbruksskolornas jordbruk samt lantbruksnämndernas försöksverksamhet skall utnyttjas för att utveckla lokalt anpassad odlingsteknik. Grundforskningen skall vara fri. Forsknings- och försöksverksamheten bör få väsentligt utökad ekonomiskt stöd.

Utbildning med helhetssyn

Det är viktigt att tillvarata allt tänkbart kunnande som finns i det konventionella jordbruket. I utbildningen måste kontinuerligt nya rön inom den biologisk-ekologiskt inriktade forsknings- och försöksverksamheten förmedlas. Utbildningen skall inte ensidigt vara inriktad på optimal ekonomi för det enskilda företaget utan måste kompletteras med vad olika åtgärder innebär i fråga om nationell och global förbrukning av råvaror. Hälso-, miljö-, sysselsättnings-, boende- och beredskapseffekter måste starkare uppmärksammas. Alla som genomgått lantbruksutbildning skall om möjligt känna motivation för att utveckla resurssnål biologisk odling.

Lantbruksrådgivningen

Rådgivarnas huvuduppgift skall vara att hjälpa lantbrukarna med att uppnå bästa möjliga överensstämmelse med samhällets målsättning: bra produktionsresultat och god ekonomi. Lantbruksnämndernas och hushållnings-sällskapens rådgivning bör utökas och utgöra en motvikt till den kommersiella rådgivningen. Den bör i huvudsak vara kostnadsfri. Största möjliga rättvisa vid fördelning av rådgivningsresurserna skall eftersträvas så att inte endast ett fåtal lantbrukare utnyttjar hela rådgivningskapaciteten.

Minskad gifthanvändning i jordbruket

Kds förslår:

- Att avgifterna på kemiska bekämpningsmedel och "konstgödsel" skall höjas varje år enligt en på förhand fastställd skala. Efter förslagsvis tio år bör efter utvärdering och samråd med företrädare för alla berörda ny skala fastställas. Om administrativ enkelhet kan uppnås, bör avgifterna vara farerelaterade så att exempelvis bekämpningsmedel i klass 1 och "konstgödsel" med hög kadmiumhalt eller stor försurningseffekt beläggs med högre avgift.

Den införda kvantitetsbaserade avgiften på kemiska bekämpningsmedel skall ersättas med en tioprocentig värdebaserad avgift. Därefter skall den årligen höjas med förslagsvis 10 procentenheter.

"Konstgödsel"-avgiften skall höjas med förslagsvis 5 procentenheter varje år. Angivna procentsatser har förutsatts utgå på den prisnivå som gäller vid försäljning till förbrukare exkl. avgift. Om det av administrativa skäl är enklare att utgå från fabriks- eller importprisnivån skall motsvarande uppjustering ske.

Exempel: Om ett kemiskt bekämpningsmedel kostar 100 kr./l exkl. avgift i förbrukningsledet så blir avgiften 10 kr. första, 20 kr. andra, 30 kr. tredje året osv. oberoende av i vilket led avgiften tas ut.

- Att avgifterna skall erläggas av tillverkaren eller importören. Jordbruksnämnden bör bli uppbördsmyndighet. Fördelningen kan t. ex. göras på följande sätt:

En tredjedel av avgifterna återförs direkt till jordbruket i form av arealbidrag. Detta bör vara lika stort för varje ha odlad mark över hela Sverige.

En tredjedel går till jordbrukets regleringskassor för täckande av exportkostnader.

En tredjedel går till utökad jordbruksforskning och försöksverksamhet.

- Att förmalningsavgiften avvecklas för brödspannmål som odlas utan kemiska bekämpningsmedel och "konstgödsel"-kväve. Under hösten 1985 höjdes avgiften till 90 öre/kg brödspannmål som maldes. Denna avgift används i dag för att täcka de exportkostnader som uppstår genom att man med kemiska bekämpningsmedel och "konstgödsel" pressar fram stora överskott. Kvarnarna betalar in avgiften och tar sedan ut kostnaden genom att höja priset på mjöl och flingor.

Jordbrukarna skall garanteras samma ekonomiska utbyte som jämförbara grupper i Sverige

Mot. 1985/86
Jo233

Effekterna av de livsmedelspolitiska åtgärderna skall kontinuerligt följas. Genom regelbundna förhandlingar mellan företrädare för regering, jordbrukare och konsumenter skall jordbrukarna kompenseras om deras penningmässiga ekonomi försämras på grund av styrningseffekterna. I övrigt bör jordbruket få full kompensation enligt tidigare regler genom i huvudsak bundna överläggningar. Större prisstyrning mellan olika produktionsgrenar skall vid behov tillämpas för att nå önskad produktionsbalans.

Biologisk-ekologisk odling – vinst för alla

Det råder inget tvivel om att utveckling och övergång till biologisk-ekologisk odling bör ge stora fördelar. Positiva effekter på hälsa, miljö, förbrukning av råvaror, sysselsättning, minskat tätortsboende och beredskap kan förväntas.

Oförändrade mellanledskostnader

Då bondens andel av konsumentpriset är liten blir de vid omläggningen erforderliga prishöjningarna relativt små för konsumenten. Då dessutom kostnaderna för export av livsmedelsöverskott försvinner reduceras den erforderliga prishöjningen avsevärt. Pris- och kartellnämnden skall övervaka prissättningen i mellanleden så att den nödvändiga producentprishöjningen inte åtföljs av sedvanligt procentuellt prispåslag i konsumentledet. Kostnaden för förädling, distribution och försäljning av ekologiskt odlade produkter är vid samma kvantitet obetydligt högre än för konventionellt odlade produkter.

Upplysning för motivation

En genomgripande folkupplysning som förklarar varför maten blir dyrare och om förväntade andrahandsvinster bör motivera både konsumenter och producenter till omställningen. Upplysningskampanjen bör påbörjas så snart beslut om övergång till biologisk-ekologisk odling tagits.

Ökat importskydd

Genom stora kemikalieinsatser kan livsmedel odlas till lågt pris. För att kunna skydda oss mot import av sådana livsmedel krävs att inga restmängder av bekämpningsmedel eller deras nedbrytningsprodukter skall tillåtas i livsmedel. Ett effektivare kontrollsystem måste utvecklas. Säljare av importerade livsmedel skall vara skyldiga att på väl synligt sätt upplysa konsumenten om att varan är importerad.

Ökad beredskap

Överskottsproduktion i fredstid ökar möjligheterna att klara missväxtår eller spärrade gränser. Man bör beakta att ett stort antal djur, som kan slaktas, utgör en stor livsmedelsreserv. I förväg genomförd övergång till biologisk-ekologisk odling innebär att behovet av importerade produktionsmedel såsom olja, "konstgödsel", bekämpningsmedel och proteinfoder minskar mycket väsentligt. Sådana odlingssystem klarar därför avspärning mycket bättre.

Solidaritet

Produktionsöverskott på spannmål skall solidariskt bäras av alla och bör i de flesta fall ses som bidrag till den globala livsmedelsförsörjningen. Kostnaden för detta skall i princip, med undantag för vad den föreslagna tredjedelen av bekämpningsmedels- och "konstgödsel"-avgifter ger, finansieras med statsmedel. Balans mellan behovet av olika livsmedel och produktionen förutsätts bli uppnådd genom överenskommelse om åtgärder vid jordbruksförhandlingarna.

Hjälp till de svältande

U-ländernas livsmedelsbehov måste i första hand tillgodoses genom egen livsmedelsproduktion. Den bör i största möjliga utsträckning baseras på lokala resurser och utveckling av för området i fråga lämplig biologisk-ekologisk odlingsteknik. Åtgärder för att stoppa skövlingen av skog måste vidtas. Likaså måste skogsplantering understödjas. En stor del av Sveriges u-hjälp bör ges till utveckling av anpassad livsmedels- och skogsodlingsteknik.

Inom överskådlig tid är behovet av direkta livsmedelssändningar till många u-länder mycket stort. Katastrofberedskap behövs alltid. Vårt välbärgade folk har moralisk skyldighet att i stor utsträckning bidra till den globala livsmedelsförsörjningen. Kravet på stor produktionsvolym får dock aldrig överordnas kravet på hög biologisk kvalitet och miljövänlig ekologisk odling.

Odling av växter för direkt mänsklig konsumtion ger i jämförelse med omvägen genom djur mångfaldigt mer näring per arealenhet. Även små förskjutningar mot mer vegetabilier och mindre animalier i vår kost ger därför relativt stort utslag i form av överskott. Då även folkhälsoskäl talar för en sådan förskjutning bör detta beaktas vid utarbetandet av styrmedel för produktion och konsumtion.

Livsmedelssubventionerna

Livsmedelssubventionerna infördes med verkan fr. o. m. den 1 januari 1973 och ökade sedan i rask takt under en tid då svenska folkets köpkraft var större än någonsin tidigare. Så sent som i maj 1980 beslöts om ytterligare höjning. I slutet av samma år beslutade man att successivt minska dem. Med undantag för mjölksubventionerna har de sedan avskaffats.

Subventionerna togs alltså bort då konsumenternas köpkraft var låg och ekonomin i lantbruket dålig.

Mot. 1985/86
Jo233

Praktiskt taget bara mjölkprodukter, kött och fläsk har subventionerats. Därmed har vår överkonsumtion av fett och protein ytterligare stimulerats. Den ensidiga subventioneringen av animalier har motverkat önskvärda kostförändringar i riktning mot mer vegetabilier. Många jordbrukare har i sin planering utgått från den prisnivå som uppnåts med hjälp av subventioner. Det har medfört att många jordbrukare gjort omfattande lånefinansierade investeringar i framför allt mjölkproduktion. Tas subventionerna bort innebär det risk för ekonomisk katastrof för många jordbrukare.

Behåll mjölksubventionerna

Kor och andra grovfoderätande husdjur lever till stor del av bete och vallfoder. Därigenom utnyttjas hagmarkerna och landskapet hålls öppet. I odlingen utgör vallen en nära nog oersättlig omväxlingsgröda.

För närvarande finns knappast några alternativ till mjölkproduktion för de flesta gårdar i norra Sverige och i andra områden av vårt land där bara ett fåtal grödor kan odlas.

Mjölprodukter kan utnyttjas utan tillredning och de har också många näringsmässiga fördelar såsom bra proteinsammansättning och innehåll av många värdefulla vitaminer och mineraler. Mjölksubventionerna bör bibehållas, då dessa är ett viktigt stöd till låginkomst- och barnfamiljer. Andra vägar att stödja jordbruket och låginkomsttagarfamiljerna bör dock utredas så att livsmedelssubventionerna på sikt kan avvecklas helt.

Kost och hälsa

Människor har alltid insett att det finns ett samband mellan kost och hälsa. Ett ökat antal belägg för detta har presenterats under senare år. Exempelvis anser den s. k. cancerkommittén i ett betänkande (SOU 1984: 67) att kostfaktorer är orsak till ca 30 % av cancersjukdomarna. Närmast liggande orsaksgrupp är tobak 15%. Luftföroreningarna orsakar enligt samma utredning bara 1% av cancerfallen. Kostfaktorer är således huvudorsak. Livsmedelskommitténs expertgrupp skriver (SOU 1984: 86) i fråga om kost och hälsa bl. a. följande: "Obalansen mellan å ena sidan behov av energi och näringsämnen och å andra sidan konsumtion utgör grunden för olika besvär och sjukdomar som enligt expertgruppen dominerar sjukdomspanoramat i dagens samhälle." Expertgruppen hävdar att konsumtion av fett, raffinerat socker och salt måste minska samt att konsumtion av kostfibrer och andelen stärkelse bör öka. Kostförändringen bör enligt experterna ske genom ökad konsumtion av fiberrika spannmålsprodukter, potatis, grönsaker, frukt och bär samt minskning av kött-, fläsk- och äggkonsumtion.

Kds hävdar att producenter, förädlare och handel måste beakta detta. Ökade samhällsresurser för konsumentinformation måste till för att önskvärda kostförändringar skall uppnås. Skolans möjligheter till att förändra kostvanorna i önskvärd riktning måste i ännu högre grad uppmärksammas. Undervisning i kostkunskap bör ske från förskolenivå upp till gymnasiet.

Läkarutbildningen bör i väsentligt ökad omfattning även innefatta kostkunskap och kostterapi. Livsmedelstillsatserna måste testas bättre. Syntetiska färg- och smakämnen måste förbjudas.

Mot. 1985/86
Jo233

Höjd införelavgift på högvärdigt proteinfoder

Import av proteinfoder bör kraftigt begränsas, framför allt då det gäller för mänsklig konsumtion lämpligt protein. Införelavgifterna bör höjas ytterligare. Vid förhandlingar med våra handelspartner bör krav ställas på att Sveriges import av fiskmjöl begränsas genom att även detta får beläggas med införelavgift.

Ökat stöd för inhemsk proteinodling

Ökade resurser bör ges till forskning avseende samspelet mellan olika växter, odlings- och skördeteknik å ena sidan samt utfodringsförsök och användbarhet för direkt mänsklig konsumtion å andra sidan. Rådgivning om odlings- och skördeteknik bör också ges ökade resurser. Införandet av arealbidrag för odling av proteingrödor bör övervägas.

Styrning mot mindre enheter

Under perioden 1951–1983 har antalet brukningsenheter minskat från 282 000 till 114 000. Denna minskning har i många fall ryckt undan basen för boendet på landsbygden. Kds vill införa styrmedel som stoppar upp utvecklingen mot alltför stora jordbruksenheter och vill därför ha en ny inriktning för jordförvärvspolitiken.

En ny jordförvärvspolitik skall verka för mindre brukningsenheter och biologisk-ekologisk odling. De mindre brukningsenheternas större möjligheter att klara en sådan odling skall beaktas vid tillämpningen av jordförvärvslagen och när statliga lånegarantier skall lämnas.

Vid försäljning av stora jordbruksfastigheter skall lantbruksnämnderna alltid undersöka om delning av fastigheten lämpligen kan ske. Därvid skall särskilt beaktas värdet för ökad sysselsättning och ökat boende på landsbygden. Vid bedömning av utvecklingsbarhet skall hänsyn tas till om lämplig kombination med annat arbete på eller utanför gården kan ske. Föreligger starka skäl för delning skall förvärvstillstånd endast ges om fastigheten delas.

Den biologiska-ekologiska odlingens större möjligheter att klara livsmedelsförsörjningen om landets gränser blir spärrade vid krig eller ekonomiska konflikter skall beaktas.

Familjeföretag skall vara bas i svenskt jordbruk men deltidjordbruk skall kunna accepteras som fullvärdig och bestående driftsform.

Regional produktionsbalans

Resursslöseriet och miljöbelastningen med regional obalans måste åtgärdas.

Exempel: Från Mälardalsregionen transporteras stora mängder foder- spannmål till Skåne och Halland. Därifrån fraktas sedan stora mängder fläsk tillbaka till Stockholm. Den stora djurtätheten i Skåne och Halland har utpekats som orsak till övergödningen av Laholmsbukten.

Genom restriktivare producentprisutveckling på jordbruksprodukter i områden med hög djurtäthet och generösare prisutveckling där djurtätheten är låg kan regional balans uppnås.

Fler djur bör hållas i sysselsättningssvaga områden och på små gårdar där alternativ till djurproduktion saknas.

Lantbruksstyrelsen skall med utgångspunkt i ovanstående intentioner utarbeta klara tillämpningsregler så att byråkratiskt krångel undviks.

Utvidgat "Norrlandsstöd"

I samstämmighet med övriga partier säger kds i princip ja till direkt statligt prisstöd för animalieproduktion i norra Sverige. Man bör också överväga att göra även andra sysselsättningssvaga områden i Sverige med sämre jordar till stödområde. Det statliga prisstödet storlek bör i princip motsvara den för området i fråga större produktionskostnaden.

Bevarande av åkermarker för livsmedelsproduktion

Skärpta regler och restriktiv tillämpning mot byggnation eller andra åtgärder som omöjliggör livsmedelsproduktion skall gälla för all mark som är lämplig för livsmedelsproduktion. Prispolitiken bör utformas så att åkern i första hand utnyttjas till livsmedelsproduktion i erforderlig omfattning.

Gröngödslingsgröda, energigröda eller annan gröda för erforderligt alternativt ändamål bör givetvis också odlas under förutsättning att de utgör odlingsmässigt lämplig omväxling och förfrukt till livsmedelsgrödor.

Energiodling

Energigrödor som ger lämplig omväxling i odling för livsmedelsproduktionen bör utvecklas. Därvid skall särskilt eftersträvas att växten bör vara självförsörjande på kväve och ha god motståndskraft mot sjukdomar och skadedjur.

Försöken med oljeväxter som råvara till dieselbränsle bör påskyndas därför att dieselmotorn för närvarande är drivkälla i de fordon som måste fungera även vid avspärrning. Försöken bör även innefatta åtgärder för att effektivt minska avgasernas negativa hälso- och miljöeffekter.

Direkt förbränning i fastbränsleanläggningar, etanol- och metanolframställning bör prövas och utvärderas.

Satsning bör göras på att utveckla allbränslemotorer såsom ångdrivna motorer och Sterlingmotorn. Lyckas detta arbete bör allbränslemotorer kunna bli lämpliga ersättare till dieselmotorn.

Storskalig etanolproduktion på brödsäd

Mot. 1985/86

Jo233

Mycket talar för att Sverige bör avvakta med en storskalig satsning på etanolproduktion baserad på brödspannmål. Energiutbytet är dåligt i relation till energiinsatsen i etanolproduktionen. Däremot finns behov av omväxlingsgrödor i livsmedelsproduktionen som kan användas för etanolframställning.

Det är dessutom ett moraliskt dilemma att i tider med omfattande hungerkatastrofer runt om i vår värld använda brödsäd för energiproduktion.

Den försöksverksamhet som för närvarande pågår i Lidköping bör fortgå och ökade resurser satsas på forskning.

Minskning av onödig och krånglig byråkrati

Största möjliga frihet skall eftersträvas i jordbruksproduktionen, dock med undantag för de styrmedel som erfordras för att nå de i programmet angivna målsättningarna. Under dessa förutsättningar kan ett produktions-, förädlings- och försäljningssystem utvecklas som kännetecknas av mångfald. Konkurrensen mellan privata, kooperativa och samhällsägda företag skall i princip vara helt fri. De regler som är nödvändiga skall utformas så att de blir enkla och så att godtycklig uttolkning undviks. Onödig byråkrati som exempelvis den planerade byggnadslovplikten på ekonomibyggnader i lantbruket skall avvisas.

Hemställen

Mot bakgrund av det som ovan anförts hemställer jag

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till avvecklingsplan för kemiska bekämpningsmedel i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om jordbruksforskningen och lantbruksrådgivningen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om jordbruksförhandlingarna och jordbrukarnas ekonomiska jämställdhet,

- [4. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till importrestriktioner för livsmedel med restmängder av bekämpningsmedel eller deras nedbrytningsprodukter¹],

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en ny jordförvärvslag med inriktning mot mindre brukningsenheter där familjeföretag skall vara bas för svenskt jordbruk och deltidsjordbruk accepteras som fullvärdig och bestående driftsform.

Stockholm den 22 januari 1986

Alf Svensson (c)

¹ 1985/86: Sk 536.